

TÓTH-BENCZE TAMÁS

A 2014. ÉV NEGYEDIK NEGYEDÉVÉNEK KIEMELT ÉVFORDULÓI**október****1714. október 1.****300 éve**

Nagycenken elhunyt báró Esterházy Dániel kuruc altábornagy. 1665-ben született. Részt vett a török elleni háborúban. 1661-ben császári ezredes. 1704-ben II. Rákóczi Ferenc mellé állt, a fejedelem generálisnak, majd altábornagynak nevezte ki. Főleg a Dunántúlon és a Felvidéken harcolt, 1708-tól a dunántúli seregek vicegenerálisa volt. Nagyvázsonyban rendezte be főhadiszállását. 1701-től Kassa kuruc parancsnoka. 1711-ben 3 nappal a szatmári béke béke kihirdetése előtt adta fel Kassát, amelyet 5-6 ezer emberrel védett, és maga is behódolt a császárnak. Többször megfordult Balatonfüreden, 1708 májusában, „expedíciós könyvé”-ben, füredi tartózkodásáról írott bejegyzéseiben többször is említette a füredi savanyú vizet.

2009. október 3.**5 éve**

Első alkalommal tartották meg Balatonfüreden a Sportok Napját, a Balatonfüredi Judoért Közhatalmú Alapítvány szervezésében. A rendezvény célja az volt, hogy választási lehetőséget kínáljon a város lakosságának a nekik leginkább megfelelő mozgásforma megismeréséhez.

2009. október 8.**5 éve**

A sétányon emlékfát ültetett Avram Hersko, Nobel-díjas izraeli orvos, biokémikus.

2009. október 12.**5 éve**

Balatonfüreden elhunyt dr. Kaiser Géza kertészmérnök, tanár, iskolaigazgató. 1926. november 26-án született Pestújhelyen. 1944-ben érettségizett Jászóvári Premontrei Kanonokrend Szent Norbert Gimnáziumában, 1948-ban a gödöllői Agrártudományi Egyetem Kert- és Szőlőgazdaságtudományi Karán kertészmérnöki oklevelet, 1953-ban gazdasági tanári képesítést, 1960-ban doktori címet szerzett. 1965-ben a Magyar Tudományos Akadémián kandidátusi fokozatot kapott szőlőtermesztés tárgykörből. 1955-ig tanárként dolgozott különböző szakoktatási intézményekben, majd 1992-ig (nyugdíjba vonulásáig) a Balatonfüredi Mezőgazdasági Szakiskola, majd Széchenyi Ferenc Kertészeti Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet igazgatója, 1955-től 1962-ig az intézmény tangazdaságának igazgatója is. 1960 – 1962-ben a Keszthelyi Mezőgazda-

sági Akadémián megbízott előadó, 1962 – 1972 között a Badacsonyi Állami Gazdaság (Balatonaliga) oktatási igazgatóhelyettese. Számos tudományos és pedagógiai műve, több mint 20 tanácskönyve jelent meg. Sírja a Lóczy Lajos utcai katolikus temetőben található. 2001-ben az arácsi Hősök terén levő emlékparkban Olaszrizling emlékszőlőt ültettek, valamint emlékkövet állítottak tiszteletére, továbbá 2004-ben pincét és bormúzeumot neveztek el róla a Széchenyi Ferenc Kertészeti Szakképző Iskolában (az iskola ma a Benecs Gimnázium füredi tagintézménye).

1764. október 21.**250 éve**

Született Nagyabonyban Bihari János zeneszerző, hegedűművész, a magyar verbunkos zene nagy alakja. Apja is hegedűs cigány volt. Ő 1801-ben Pesten alakította meg híressé vált zenekarát. 1818 körül többször megfordult Veszprémben, itt Ruzitska Ignácban pártfogóra és baráttra talált. Működésének fénykora az 1820-as évek elejére tehető, amikor gyakran zenélt Füreden. 1824-ben eltörte bal karját, ez véget vetett virtuóz pályájának, de Eötvös Károly szerint 1825 tavaszán Füreden muzsikált. Ősszel a pozsonyi országgyűlésen is játszott. Öregkorára szegénységben élt. A XIX. század elejének legkiválóbb zeneszerzője és előadóművésze, a verbunkos stílus legjelentősebb képviselője volt, Lavotta Jánossal és Csermák Antallal együtt a magyar zenei romantika virtuóz triászát alkotta. A verbunkos zene általa vált nemzeti karakterű muzsikává, dallamait Liszt és Brahms is felhasználta a magyaros jelleg kifejezésére. Bécsben több műve nyomtatásban is megjelent. A neki tulajdonított kompozíciók nem mind hitelesek. Nem bizonyított feltevés szerint a Rákóczi-indulót is ő szerezte. Unokája, a híres Farkas Miska (1829 – 1890) is gyakran szerepelt Füreden. 1827. április 26-án halt meg Pesten. Neve együtt szerepel Csermák Antal (1774 – 1822) és Ruzitska Ignác (1777 – 1833) zeneszerzőkkel, továbbá Pálóczi Horváth Ádám (1760 – 1820) költővel a Panteonban 1960-ban, a magyar verbunkos zene képviselőinek tiszteletére felavatott emléktáblán.

1989. október 20–23. között**25 éve**

Megalakult a Független Kisgazdapárt (FKGP) helyi szervezete.

1989. október 23. **25 éve**

Az 1956-os forradalom áldozatainak emlékére keresztet állítottak a Bajcsy-Zsilinszky utcai köztemetőben.

2009. október 23. **5 éve**

A két város együttműködése előtt tisztelegve Bóka István Balatonfüred polgármestere és Halász János Debrecen alpolgármestere emlékfát ültetett a sétányon.

2004. október 29. **10 éve**

Felavatták Fabrizio Mei „Összefogás” szobrát Arácson, a Vitorlás utcai játszótér előtt Balatonfüred és Balatonarács egyesítésének 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepségén.

1789. október 31. **225 éve**

Kazinczy Ferenc füredi házában (ma a Zeneiskola épülete) felkereste Pálóczi Horváth Ádámot, akit Szántódon a késő esti órákban talált meg. November 1-jén tértek vissza Füredre. Látogatásának emlékére 1981. szeptember 25-én a füredi ház falán táblát avattak. Feltehetően e látogatása alatt tett kísérletet Pálóczi és Péczeli József társaságában egy füredi irodalmi társaság, a „Füredi Társaság” megszervezésére.

1989. október 31. **25 éve**

A takarékpénztár egykori épületének (Siske u. 1.) falán felavatták Fáy András (1786 – 1864) emléktábláját. Ő kezdeményezte az Első Hazai Takarékpénztár létrehozását.

1939. október **75 éve**

Benacsek (1943-tól Hankóczy) Jenő lett a hajógyár ügyvezető igazgatója.

november

1939. november 1. **75 éve**

Budapesten meghalt Darányi Kálmán politikus, országgyűlési képviselő, miniszterelnök. 1886. március 22-én született Budapesten. A jogi tanulmányok elvégzése után Pest vármegyében kezdte pályafutását. 1920-ban Győr és Komárom vármegye és Győr város kormánybiztosa, majd főispánja, 1923-ban Moson vármegye, 1924-ben Győr, Moson és Pozsony egyesített vármegyék és Győr város főispánja lett. 1928-tól 1935-ig a miniszterelnökség politikai államtitkára, 1935. január 9-én a Gömbös-kormány földművelésügyi minisztere lett. Gömbös halála után – a földművelésügyi tárcát megtartva – 1936. október 10-én átvette a kormány vezetését. 1931. június 20-án Arácson, 21-én Füreden tartott választási beszédet, majd a hónap végén

Balatonfüred országgyűlési képviselőjévé választották, amely tisztelet haláláig töltötte be. 1933. december 21-én a község képviselőtestülete a település fejlesztésében kifejtett tevékenységéért Balatonfüred díszpolgárának választotta meg. A Protiwinsky Ferenc által elkészített díszoklevelet 1934. május 20-án vette át. A Balatoni Szövetség alelnöke (1932 – 1937), tiszteletbeli elnöke (1937 – 1939) volt. A tassi sírkertben helyezték végső nyugalomra. Halála után a képviselői tisztséget Radocsay László töltötte be az időközi választást követően. Füreden utca (Iskola utca) viselte nevét. A füredi önkormányzat Protiwinsky Ferencsel elkészíttette portréját is. Elkészülte után, 1940 őszén leplezték le a festményt a füredi községházán. Az alkotás 1945 utáni sorsa nem ismert.

2009. november 2. **5 éve**

A történelmi egyházak képviselői megáldották és felszentelték a Bajcsy-Zsilinszky utcai temetőben levő új ravatalozót és urnafalat.

2004. november 5. **10 éve**

Felavatták Deák Ferenc emlékművét, Melocco Miklós alkotását a Tagore sétányon.

2009. november 5. **5 éve**

Együttműködési megállapodást kötött Balatonfüred, Keszthely és Siófok a balatoni régió kulturális és idegenforgalmi fejlesztése érdekében.

1864. november 6. **150 éve**

Született Szabadkán Kuzsinszky Bálint, régész, muzeológus, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja. Lengyel nemzetiségű iparoscsaládból származott. A középiskolát Fehértemplomban végezte el, majd régészeti és klasszika-filológiai tanulmányokat folytatott a Budapesti Tudományegyetemen. Bölcsészdoktori (régészeti) oklevelét 1888-ban, görög–latin szakos tanári oklevelét 1890-ben szerezte meg. 1887-től a Magyar Nemzeti Múzeum régiség- és éremtárában alkalmazták mint gyakornokot, 1889-től segédőri, 1899-től 1901-ig múzeumőri minőségben dolgozott a gyűjteményben. Ezzel párhuzamosan 1892-ben magántanári képesítést szerzett a Budapesti Tudományegyetemen az ókori művelődéstörténet tárgyköréből. 1894-től 1937-ig az Aquincumi Múzeum, 1899-től 1912-ig, majd 1921-től 1934-ig pedig a Fővárosi Múzeum (ma Budapesti Történeti Múzeum) alapító igazgatója volt. 1901-ben véglegesítették a fővárosi egyetemen, az ókori egyetemes történelem nyilvános rendkívüli, 1911-től nyilvános

rendes tanára lett. 1914-ben – Hampel József halála után – az összevont régészeti tanszék élére került, s az érem- és régiségtan nyilvános rendes tanáráként oktatott 1930-as nyugdíjba vonulásáig. 1923–1924-ben a bölcsészettudományi kar dékáni feladatait is ellátta. 1938. augusztus 23-án hunyt el Budapesten. A Kerepesi temetőben helyezték végső nyugalomra. „A Balaton környékének archeológiája” c. könyv szerzője.

2009. november 6. **5 éve**
Az UNESCO főigazgatója, Koichiro Matsuura emlékfát ültetett a sétányon.

2009. november 7. **5 éve**
Bereményi Géza, Cseh Tamás (1943 – 2009) tiszteletére, emlékfát ültetett a sétányon. (Bővebben: Füredi História. 2014/2. sz., 31.p)

2004. november 13. **10 éve**
Felavatták Arácson, a Koloska-völgy bejáratánál a „Boris”/„Szőlőkapáló” faszobrot, Beretvás Csánád alkotását.

2009. november 13. **5 éve**
Az alapkötetével új kutató- és fejlesztőközpont építését kezdték meg a Fürdő utcában. 2011 februárjában adták át.

1914. november 13. **100 éve**
Született Gyomán [ma: Gyomaendrőd] Határ Győző [1946-ig Hack Viktor], költő. Budapesten érettségizett 1933-ban, majd a budapesti Műegyetem Építésmérnöki Karán szerzett diplomát 1938-ban. Első verseskötete 1945-ben jelent – még Hack Győző név alatt. 1945 és 1947 között építésként dolgozik, majd „négermunkákból”, fordításokból, festményei értékesítéséből tartotta fenn magát. 1956 decemberében feleségével elhagyta az országot. Londonban telepedtek le. A BBC Magyar Osztályának munkatársa lett (1957 – 1976), nyugdíjazását követően a Szabad Európa Rádióknak dolgozott. 1960 és 1985 között az angol diplomaták magyar nyelvi felkészítését és a magyar kultúrába való bevezetését is végezte feleségével együtt, aki férje műveinek angolra fordításán is dolgozott. Gyakran szerveztek irodalmi esteket, szoros kapcsolatot tartottak fenn a magyar emigráció különböző irodalmi köreivel. Az 1980-as években szinte évente jelentek meg kötetetei. 1989 őszén látogatott haza első ízben hivatalosan. A rendszerváltás óta rendszeresen publikált hazai folyóiratokban. 2006. november 27-én hunyt el Londonban. A Farkasréti temetőben nyugszik fe-

leségével együtt. 1996-ban Balatonfüreden Quasimodo-díjat kapott.

1389. november 14. **625 éve**
IX. Bonifác pápa Rómában a füredi György fia Istvánnak fehérvári kanonokságot adományozott.

1789. november 16. **225 éve**
Kulmon József Stom János özvegyétől megvette a káptalani malmot.

2009. november 19. **5 éve**
Széchenyi István, a „legnagyobb magyar” születésének 220. és halálának 150. évfordulója méltó megünneplése érdekében emlékbizottságot alakítottak Füreden.

1839. november 23. **175 éve**
Született Balatonfüreden Keöd József színész, író, hajóskapitány. Ősi kisbirtokos családból származott. Szülei papnak szánták. A veszprémi piarista gimnáziumban érettségizett, 1860-ban Molnár György Füreden játszó színtársulatához csatlakozott. Apja halála miatt 1867-ben hazatért. Balatonszőlősen jegyző lett, majd hajózási és gépészeti tanulmányokat folytatott. 1872-ben hajóskapitányi vizsgát tett, több hazai folyón hajózott. 1873 és 1887 között az első balatoni gőzhajó, a Kisfaludy kapitánya volt. Jókai Mórral együtt részt vett a Balaton Egylet megalapításában. 1874-től szőlészettel és borászattal is foglalkozott, az általa konstruált egyszerűsített, kettősműködtetésű prést széles körben alkalmazták. György-hegyi szőlőjét példásan művelte, borait Budafokon palackozták, külföldre szállították. Számos elismerést és díjat nyert. Szőlészeti szakkönyvét tankönyvként használták, a szaklapok több írását közölték. Verseket, tárcákat, politikai cikkeket is írt. 1893-ban a majd felállítandó füredi plébánia javára alapítványt tett. 1897. november 22-én hunyt el Balatonfüreden. Sírját a füredi katolikus régi temetőben (Vázsonyi utca) 1981-ben állították helyre. Síremlékét 1995-ben összetörték, helyére a város újat állíttatott. Utca viseli nevét.

1989. november 24. **25 éve**
Megalakult a Fidesz helyi szervezete.

2004. november 25. **10 éve**
A önkormányzat határozata alapján az Esterházy-strand főbejárata előtti teret id. Peremartoni Nagy Sándor (1883–1978) faipari mérnök, füredi lokálpatriótáról nevezték el, aki sokat tett Füred fejlődéséért. 2004-ben posztumusz Pro Urbe díjat is kapott.

2004. november 26. **10 éve**
Felavatták a Horváth Mihály utcai Balaton szabad-
idő- sport- és konferencia központot.

2009. november 26. **5 éve**
Új szociális ellátó központ építéséről döntött a kép-
viselő-testület. Uniós forrásból és az önkormány-
zat biztosította önerőből a Kéki utcában lévő
szociális bérlakások melletti területen épült fel az
ezer négyzetméteres, kétszintes létesítmény. Az
építkezést 2010 szeptemberében kezdték meg. A
szociális alapszolgálatási központot 2011 nov-
emberében adták át.

1314. november 30. **700éve**
Kecha fia Sebestyén, az apátság papsokai jobbágya
szőlősi földjét – apátsági engedéllyel – eladta
Arnold ispán jobbágyának, Lukácsnak.

1439. november 30. **575 éve**
A tihanyi apát tanúsítványa szerint Móric fia Mik-
lós füredi jobbágya arácsi szőlőjét elzálogosítot-
ta Essegvári Pálnak és fiainak.

1914. november végére **100 éve**
Füreden összesen 149 ezer korona hadikölcsönt je-
gyeztek.

1964. november **50 éve**
Tanulmányozták a Meleg-hegyi barlangot.

2009. november **5 éve**
A Kovászna parkból elszállítottak a Paulikovics
Iván által készített II. világháborús bronz em-
lékművet. 2010 áprilisában az új talapzat elké-
szítésével befejezték az áthelyezett emlékmű
felállítását a Bajcsy Zsilinszky utcai köztemető-
ben, az új ravatalozó mellett. Újraavatási cere-
mónia nem volt.

december

1814. december 1. **200 éve**
Rendelet jelent meg, amely szerint évi 4 forint bér
ellenében ingyen telket kaphattak a Füreden há-
zat építeni szándékozók.

1939. december 3. **75 éve**
Radocsay László a füredi református gyülekezeti
kulturházban átvette országgyűlési mandátumát.
(Darányi Kálmán halála után ő lett Balatonfüred
országgyűlési képviselője.) Az ünnepélyes aktu-
son részt vett Teleki Pál miniszterelnök is.

1939. december 3. **75 éve**
A balatonfüredi községi képviselő-testület határo-
zatot hozott, hogy megfestetik Darányi Kálmán

arcképét. A portrét Protiwinsky Ferenc füredi
festőművész készítette el. A festményt 1940 jú-
niusában fejezte be, és november 10-én avatták
fel ünnepélyesen a községházán.

1989. december 14. **25 éve**
Arácon új posta nyílt a Lóczy Lajos utcában.

1889. december 15. **125 éve**
Született Aradon dr. Kotsis Iván, Ybl-díjas építész,
építésztörténész, a műszaki tudományok dokto-
ra. Apja, Lajos szintén építész volt. Középiskolai
tanulmányait az aradi állami főreáliskolában vé-
gezte, majd annak befejezése után Budapestre
került és 1907 szeptemberében beiratkozott a
Műegyetemre. 1911-ben szerezte oklevelét. Az
első világháború idején hadmérnökként szolgált.
Leszerelése után visszatérve az egyetemre már
1918-ban műszaki doktori oklevelet, majd 1920-
ban az olasz építészet tárgyköréből, magántanári
képesítést szerzett. 1922-től az Épülettervezési
Tanszéken oktatott. 1927-től kezdve – a tanszé-
ken is – fokozatosan elhagyták a történelmi for-
mákban való tervezést és átálltak a modern
irányzatokra. 1945-ben a Magyar Tudományos
Akadémia levelező tagja lett. 1949-ig egyetemi
tanár volt, majd nyugdíjazták és eltávolították az
egyetemről. 1955-től 1966-ig a Középülettervező
Irodánál (KÖZTI) dolgozott. 1961-ben megkapta
az Ybl-díj I. fokozatát „az építészek nevelésben
kifejtett több évtizedes munkásságáért”. 1969-
ben a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktorává
választotta. Tervezői pályája kezdetén – 1918 –
1930 között – neobarokk stílusban alkotott. (pl.:
József főherceg tihanyi kastélya). Kiemelkedő
munkája volt a historizáló neoromán stílusú
Regnum Marianum templom a Budapest Város-
liget szélén. (1951-ben Rákosi Mátyás utasítására
lebontották). Az 1930-as évek elején munkáira
hatott a novocento. Balatonboglári római katoli-
kus templomát (1931 – 32) műemléké nyilvání-
tották. 1945 után több középület újjáépítését, át-
alakítását irányította. Részt vett – építésztársaival
együtt – a budai vár helyreállításának tervezésé-
ben is. Szakirodalmi munkássága is jelentős volt.
Számos könyve jelent meg a reneszánsz építő-
művészettel kapcsolatban, de foglalkozott a mai
magyar építészetrel is. A Horváth ház (akkor a
Mecseki Ércbányászati vállalat üdülője volt) az
1950-es évek második felében az általa készített
tervek alapján újjátették fel. 1980. január 11-én
hunyt el Budapesten. A Farkasréti temetőben
nyugszik.